Dolnozemské zlaté pero

VII. ročník literárnej súťaže

Zborník víťazných prác

Rok 2026

Vyhlasovateľ
Združenie spolkov dolnozemských Slovákov

Dolnozemské zlaté pero

VII. ročník literárnej súťaže

Zborník víťazných prác

Rok 2026

Vyhlasovateľ
Združenie spolkov dolnozemských Slovákov

Zloženie odbornej poroty

Miroslav Demák - predseda poroty
Zlata Matláková - členka poroty
Pavol Tomašovič - člen poroty

Jazyková úprava: Darinka Voleková
Technická spolupráca: Anna Kolániková

Bratislava 2026

Obsah

Slovo predsedníčky Združenia spolkov dolnozemských Slovákov 4

Slovo poroty 5

Poézia - ocenení autori 10

Slepý život (Bence Balázs) 12
Ponožky (Maja Acsai) 13
Vojna v ringu (Egon Lakatoš) 14
Zošívanie črepín (Aleksandra Vranić) 15
Pominuteľnosť jesenného lístia (Ana Hekkelová) 17

Próza - ocenení autori 18

Škola naopak (Miroslav Hemela) 20
Psík a jeho nový kamarát (Larisa Valentíková) 21
Môj prvý tábor (Natalia Mihut) 22
Píšem ti po desiatich rokov, apouka (Jasmina Krnáčová) 23
Ňaňa; Judita: jeden život! (Ján Špringeľ) 27
Elba (Alžbeta Strapáková) 35
Tichý hrdina s veľkým srdcom... (Mária Feješová) 43

Milí krajania, milí naši dolnozemskí literáti, čitatelia, priaznivci slova,

do rúk sa vám dostáva zborník víťazných prác VII. ročníka literárnej súťaže Dolnozemské zlaté pero. Od tohto ročníka preberá úlohu vyhlasovateľa súťaže Združenie spolkov dolnozemských Slovákov – strešná organizácia združujúca dolnozemské spolky pôsobiace na Slovensku.

S veľkou radosťou čítam práce detí a mladých ľudí, ktorí sa nebáli otvoriť svoju fantáziu, podeliť sa o svoje sny, pocity, zážitky i pohľad na svet. Ich verše a príbehy dokazujú, že tvorivosť nepozná hranice. V jednoduchých detských slovách často nachádzame veľké pravdy, úprimnosť, humor, láskavosť aj odvahu pomenovať to, čo dospelým neraz uniká.

Osobitné poďakovanie patrí všetkým deťom, ktoré si za jazyk svojej tvorby vybrali slovenčinu. Vaše slová sú dôkazom, že materinský jazyk má svoje pevné miesto aj v ďalších generáciách.

Ďakujem všetkým pedagógom a rodičom, ktorí deti vedú k čítaniu, písaniu a láske k slovenskému jazyku. Bez ich trpezlivosti, povzbudzovania a obetavej práce by mnohé literárne talenty zostali skryté.

Verím, že tento zborník bude nielen spomienkou na úspešný ročník súťaže, ale aj inšpiráciou pre ďalších mladých autorov. Nech ich povzbudí, aby sa nebáli snívať, tvoriť a písať. Každý príbeh má svojho čitateľa a každé úprimné slovo má svoju hodnotu.

Všetkým oceneným i zúčastneným autorom zo srdca blahoželám. Prajem vám, aby ste si zachovali radosť z tvorby, odvahu vyjadrovať svoje myšlienky a lásku k slovenskému jazyku. Verím, že medzi vami vyrastajú budúci básnici, spisovatelia i osobnosti, ktoré budú aj naďalej obohacovať kultúrny život dolnozemských Slovákov.

Ďakujem vám, že svojím talentom a tvorivosťou dokazujete, že slovenské slovo na Dolnej zemi stále žije.

Katarína Koňariková,
predsedníčka Združenia spolkov dolnozemských Slovákov

Slovo poroty

Reč, čo v srdci žije.

(Harazin Sabyna Maria, Nadlak, Rumunsko, 1. kategória, poézia)

Dolnozemské zlaté pero je prestížnou medzinárodnou súťažou a podporuje literárne činných autorov tvoriacich v slovenskom jazyku. Zameriava sa na slovenskú komunitu žijúcu na Dolnej zemi. V aktuálnom VII. ročníku (2026) ide o Slovákov z Bulharska, Rumunska (Nadlak), Srbska (Báčsky Petrovec, Nový Sad, Stará Pazova, Kovačica, Hložany) a Maďarska (Slovenský Komlóš).

Trojica odborných porotcov hodnotila práce v žánroch poézia, próza i dramatická tvorba v troch vekových kategóriách: žiaci základných škôl, stredoškoláci/gymnazisti a dospelí. Podľa Miroslava Demáka, predsedu poroty, je táto súťaž záležitosťou predovšetkým dospelých autorov, hoci početná je i kategória najmladších žiakov. To, že v tomto ročníku absentujú stredoškoláci je v podstate očakávaný jav, veď pre túto vekovú skupinu je oficiálne vyhlásených viac ako desať tvorivých literárnych projektov.

Slávnostné vyhlásenie výsledkov a vyhodnotenie DZP sa tradične koná v okruhu niekoľkých dní súvisiacich s 5. júlom. Tento dátum sa viaže na sviatok sv. Cyrila a Metoda a na Deň zahraničných Slovákov.

Poradie aktuálne ocenených autorov je súčasťou elektronického zborníka. Ako porotcovia máme v pamäti niektorých výnimočných autorov, veď každoročne hodnotíme ich originálne, myšlienkovo hlboké a viacvrstvové literárne diela. Z môjho pohľadu k nim patria niekoľkokrát ocenení: Alexandra Muhová z Báčskeho Petrovca, ktorá sprevádza túto súťaž od jej úplného začiatku; dvojica úspešných autorov (tento ročník nevynímajúc) Ján Špringeľ z Kovačice a Alexandra Vranič - Bratislava/Srbsko, tiež Anna Malková,

držiteľka Špeciálnej ceny v roku 2023.
Spomedzi ďalších viacnásobne ocenených spomeniem i Máriu Feješovú, reprezentujúcu Spolok Slovákov z Maďarska, ktorá prestížnu Špeciálnu cenu získava v tomto ročníku.
V trojici s porotcami Miroslavom Demákom a Pavlom Tomašovičom sme i v tomto roku s pokorou vstúpili do výnimočného priestoru s doteraz nepoznanými veršami, príbehmi i dramatickou tvorbou súťažiacich v Dolnozemskom zlatom pere uvedomujúc si viacnásobné myšlienkové splynutie s (ne)poznanými autormi.
Ako pripomenul Pavol Tomašovič *„potvrdzuje sa tým nielen význam tejto súťaže, ale predovšetkým fundament európskej kultúry, ktorý stojí na slove. To bolo nie len na počiatku ľudských dejín, ale vďaka ľudskosti v našich srdciach a schopnosti vnímať presahy slov, udržiava i samotné podmienky pre život človeka na zemi. Vďaka dôvere, že zmysel ľudského života sa odkrýva vo vzájomnom spolužití.“*

- Zlata Matláková -

Miroslav Demák sa narodil 2. novembra 1948 v Starej Pazove. V rodisku absolvoval základnú školu a gymnázium, novinárstvo vyštudoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1967-1972).

Po skončení štúdia na Slovensku začal pracovať ako novinár v redakcii Hlasu ľudu. Jeho prácu prerušila vojenčina. Po nej bol niekoľko mesiacov bez zamestnania (recidíva poviedky *Prechádzky celou*), napokon sa však vrátil do redakcie Hlasu ľudu. Hoci uspel na súbehu Politiky a mohol odísť do tohto belehradského denníka, rozhodol sa prijať miesto výkonného redaktora Nového života, ktorý vtedy redigoval Michal Harpáň. Z Nového života prešiel (1981) do časopisu pre deti Pionieri. Ako šéfredaktor mu vrátil tradičný názov Zornička. V rokoch 1988-1993 bol riaditeľom vydavateľstva Tvorba, samostatnej zložky vtedajšieho Obzoru. Je autorom: *Z otvorenej dlane* (1974) a *Zverokruh* (spolu s poéziou Víťazoslava Hronca *Medzi dvoma ohňami*, 1977), výberu z poézie *Prestavba Elsinoru* (2008), kníh poviedok *Švédske domky* (1980), *Kráľom bude ten, ktorý sa vráti* (2001) a *Jedna smrt u Beogradu* (2013), kníh cestopisov *Magnólia z Diamantovej hory* (2013) a *Takmer niečo* (2017). Okrem kníh pre deti *O troch umelcoch* (1977), *Trojhlavý drak Štefan* (1979), *Tchorí chór* (1985), *Husle* (1993, druhé vydanie 2008) a *Rozprávky o troch umelcoch* (dve vydania v roku 2013), *Láskovičky* (2018), *Nepopieraj netopiera* (2021). Je nositeľom viacero literárnych cien na Slovensku, v Srbsku (Ceny Neven za najlepšiu detskú knihu a Ceny Ivu Andrića za najlepšiu knihu o Belehrade) a v Macedónsku (Cena Anny Frankovej). Hodne prekladá, najmä poéziu, do slovenčiny a do srbčiny.

Zlata Matláková (*1.5.1949 Budmerice), poetka, členka Spolku slovenských spisovateľov a Slovenského centra PEN, pôsobila vo viacerých typoch škôl vrátane Trnavskej univerzity.

Zlata Matláková (*1.5.1949 Budmerice), poetka, členka Spolku slovenských spisovateľov a Slovenského centra PEN, pôsobila vo viacerých typoch škôl vrátane Trnavskej univerzity. Vydala sedem básnických zbierok: Všetky blízke bytosti (2001), V krajine chodidiel (2002), Nečakané veci (2007), Kytica za dverami (2008), Rozopnutá duša (2009), Nepoznaná (2010) a Trvalky (2020). Spolupracovala na scenároch o literárnej tvorivosti v televízii i v rozhlase. Jej tvorba je súčasťou viacerých slovenských a stredoeurópskych antológií. Publikovala v Taliansku, Srbsku, Rumunsku a Maďarsku. Pracuje v porotách slovenských i medzinárodných súťaží (Literárny salón, Cena Literárneho fondu, Cesty, Dolnozemské zlaté pero, O Cenu Slovenského učeného tovarišstva, Literárny Kežmarok, Cena Spolku slovenských spisovateľov...).

Za tvorivú pedagogickú a literárnu činnosť získala Medailu sv. Gorazda (2007), v roku 2018 Cenu slovenských pohľadov. Spolok slovenských spisovateľov udelil zbierke Trvalky (2020) Cenu Milana Rúfusa.

Zbierku poviedok Ovečka v pršiplášti (2024) ocenil Literárny fond a následne, prémiou Vincenta Šikulu i Spolok slovenských spisovateľov.

Pavol Tomašovič, prozaik, esejista, publicista, novinár, sa narodil 10. 1. 1964 v Trnave, kde aj žije. Pracoval ako vedúci kancelárie primátora a hovorca mesta Trnava. V súčasnosti je riaditeľom knižnice Juraja Fándlyho v Trnave.

Vydal román *Nič v krajine nikoho* (2007), za ktorý získal ocenenie v ankete Knižnej revue v kategórii Debut roka, zbierku poviedok *Bezčasie* (2010) a meditatívnych próz *Presahy* (2013) s fotografiami Blažeja Vitteka, literárne eseje *Mosty ponad čas* (2016). Okrem toho publikuje úvahy na aktuálne spoločenské, kultúrne i politické témy vo viacerých slovenských periodikách. Uverejnil vyše 200 autorských či odborných príspevkov (Domino fórum, Fórum, Listy, Slovenské pohľady, Literárny týždenník, Sme a ďalšie). Je členom Spolku slovenských spisovateľov, členom jeho predstavenstva a tajomníkom jeho trnavskej odbočky a je členom SC PEN a Slovenského syndikátu novinárov.

POÉZIA
Ocenení autori

I. kategória - základné školy

I.CENA
Bence Balázs (Slovenský Komlóš, Maďarsko)
II.CENA
Maja Acsai (Slovenský Komlóš, Maďarsko)
III.CENA
Egon Lakatoš (Slovenský Komlóš, Maďarsko)

II. kategória - stredné školy

I.CENA - neudelená
II.CENA - neudelená
III.CENA - neudelená

III. kategória – dospelí

I.CENA
Aleksandra Vranić (Nový Sad, Srbsko)
II.CENA - neudelená
III.CENA
Ana Hekkelová (Spolok Slovákov z Rumunska)

I. kategória - základné školy

I.CENA

Bence Balázs (Slovenský Komlóš, Maďarsko) - 13 rokov

Slovenská dvojjazyčná základná škola a materská škola

Slepý život

Príroda nás každý deň učí,
len si nevšímame to, čo naznačuje.
Vidiaci človek ani netuší,
že slepý vidí svojím srdcom navyše.

Svet nie je len o tom, čo vidíme očami,
ale aj o tom, čo cítime vo vnútri.
Práve tma ukáže pravdu niekedy,
ktorú svetlo nedokáže odhaliť.

Slepý možno nevidí farby, ani tvary,
no často chápe viac, než ostatní.
Pretože z očí nevychádza vedomie,
ale zo srdca a ľudskej duše.

I. kategória - základné školy

II.CENA

Maja Acsai (Slovenský Komlóš, Maďarsko) - 13 rokov

Slovenská dvojjazyčná základná škola a materská škola

Ponožky

Keď ráno vstávam, hľadám ponožky,
nenájdem iba staré rožky.
Mačka sa smeje spod stoličky,
že vraj som kráľ bez ponožky.

V kuchyni tancujú vajíčka,
panvica spieva jak huslička.
Spálim vodu – to je hrôza,
a čaj mi vytečie z hrnčeka.

Večer jak hrdina ležím,
kto tvrdú bitku dnes prežil.
Snívam, že zajtra ráno hneď
rovnaké ponožky nájdem dve.

I. kategória - základné školy

III.CENA

Egon Lakatoš (Slovenský Komlóš, Maďarsko) - 14 rokov

Slovenská dvojjazyčná základná škola a materská škola

Vojna v ringu

Pot, krv, zuby – ticho zmizlo,
v ringu niet miesta pre slovíčko.
Päsť praská, lakeť reže,
koleno sa láme – leží súper.

Dýchaš oheň, bolesť piješ,
krok späť? To nepreživeš.
Pozrieš na zem, hneď zas vstaň,
tvrdosť v tebe – to je zbraň.

Zápasiť - nie hra, nie sen,
to je vojna, a ty si v nej.

III. kategória - dospelí

I.CENA

Aleksandra Vranić (Nový Sad, Srbsko)

Zošívanie črepín

Stará mama
vstávala za úsvitu.
Dupkala bosá
po dvore,
v tempe
kývajúcich sa konárov
vo vetre.

Vodu z vedier
na vzkriesenie koreňov
vyliala.
Pri hlbokom nádychu
zeme
si pokľakla.

Pohládzala steblá trávy,
kým ich trhala.

Do pôdy hlboko zakopávala
svoje žiale,
ktoré iba ona poznala.

Črepinky clivoty z bielej plachty
vyprášila.
Dookola roztrúsila.
Nech sa zmenia na drahokamy -
predriekala.

Zajtra už možno bude
biela plachta

pod hlavou,
nemôžeš na nej prestrieť stôl,
iba prikryť ňou svoje žiale
môžeš -
nech ako ihla
prekĺznu cez trhlinu,
nech čo najskôr zmiznú...

Stará mama,
krívaš -
ako tisíce rozbitých črepín
cvengáš.

Vnučka moja,
zašiť dieru ihlou na bielej plachte môžeš,
ale nemôžeš ňou zošiť črepiny.

Iba ich tíško
oplakať,
potom dlaňami z nich
poutierať žiaľ.

Skryť ich v noci pod vankúš,
kým sa v horkom plači nerozplynú
do rána.

Budú tlačiť pod hlavou,
kým šepkáš kalambúry do prázdna.

Starká, možno to sen vylieči,
pohladká tvoju záhlavnú kosť,
po dopade na plachtu,
už vymenenú.

Keď sa ráno pozrieš pod vankúš,
bude z nich celý črep krásny!
Ozajstný.
Zajtra zanechá novú stopu pod slnkom.

III. kategória - dospelí

III.CENA

Ana Hekkelová (Spolok Slovákov z Rumunska)

Pominuteľnosť jesenného lístia

Keď ubúdajú rovesníci,
tak tichý smútok strieda tvrdý údes,
či ďalšia kocka na nás padne,
lebo nikto nevie dokedy bude.
Koľko splnov ešte zvládne.

Keď odchádzajú kamaráti,
listujeme v zbierke toku života,
čas, čo zobral, už nevráti...
Neviem, či sú to čriepky
neúplné, z ktorých sála clivota,
alebo kúsky mozaiky skvelého diela života.
Kúsky drahých,
ktorých sme len v zlomku cesty smeli sprevádzať.

Keď odchádzajú priatelia,
naša (ne)smrteľnosť z mladosti
má veľmi krehké putá.
a myšlienka na pominuteľnosť
jesenného lístia v nás
nás čoraz viac púta.

PRÓZA
Ocenení autori

I. kategória - základné školy

I.CENA

Miroslav Hemela (Báčsky Petrovec, Srbsko)

II.CENA

Larisa Valentíková (Báčsky Petrovec, Srbsko)

III.CENA

Natalia Mihut (Nadlak, Rumunsko)

II. kategória - stredné školy

I.CENA - neudelená

II.CENA - neudelená

III.CENA – neudelená

III. kategória – dospelí

I.CENA

Jasmina Krnáčová (Nadlak, Rumunsko)

II.CENA

Ján Špringeľ (Kovačica, Srbsko)

III.CENA

Alžbeta Strapáková

(Spolok Slovákov z Maďarska)

Špeciálna cena

Mária Feješová (Spolok Slovákov z Maďarska)

I. kategória - základné školy

I.CENA

Miroslav Hemela (Báčsky Petrovec, Srbsko) - 14 rokov
ZŠ Jána Čajaka

Škola naopak

Porozprávam vám o jednej zvláštnej škole. O škole naopak. Je to taká, ktorú si často vymýšľajú všetky deti. Vlastne tú moju som vymyslel ja iba pre môjho brata, mojich spolužiakov a najviac pre seba. Volá sa Mirkova škola a je celkom inakšia ako tá všedná. V nej sa učitelia učia od nás hrať videohry a my sme tí, ktorí dávame domáce úlohy!

Ráno sa vôbec nezačína budíkom... budíkom sa to vlastne končí. Prídeme do školy o desiatej, aby sme sa poriadne vyspali. Namiesto zvonenia máme pesničku z You Tube, ktorú si každý deň vyberieme sami. Prvá hodina je leňošenie – každý si ľahne na vankúš, zíva a rozpráva, čo sa mu snívalo. Na matematike sa počíta, koľko keksíkov sa zmestí do úst. Na slovenčine píšeme básničky o tom, ako by vyzeral svet, keby boli učebnice z čokolády. Dejepis je vlastne tiež len hra – každý si vyberie historickú postavu a hrá ju celý deň. Minule bol môj brat Napoleon, ale namiesto vojny vyhlásil bitku s vankúšmi. Telesná je najlepšia – skáčeme do bazéna plného cukríkov a penových kociek a hráme sa spolu na naháňačku. Ak nás chytia, musia nám kúpiť zmrzlinu. Domáce úlohy nie sú pre žiakov. Dávame ich len učiteľom. Napríklad, aby sa naučili 10 vtipov a zajtra ich porozprávali pred celou triedou. Kto sa nesmeje, dostane smutného smajlíka. Kto sa smeje veľmi- dostane dve pätorky.

V tej mojej škole naopak je smiech záväzný, nuda zakázaná a každý deň je trochu ako narodeninová oslava. Možno to nie je vôbec možné, ale keby sa raz taká škola postavila, uisťujem vás, že by mala plné plnučičké triedy.

I. kategória - základné školy

II.CENA

Larisa Valnetíková (Báčsky Petrovec, Srbsko) - 11 rokov
ZŠ Jána Čajaka

Psík a jeho nový kamarát

Psík Bielko dostal meno podľa toho, že bol celý biely. Rád chodieval do školy a mal veľa kamarátov.

Jedného dňa sa otec rozhodol vymaľovať chalupu. Mama si vybrala zelenú farbu. Otec bol večer unavený, a preto zabudol farbu na okne. Ako sa tak Bielko ponáhľal do školy, keď zabuchol dvere, farba mu zletela na chrbát.

Keďže musel ísť už do školy, farbu si nestačil umyť. Keď spolužiaci videli, že je Bielko zelený, začali sa mu vysmievať. Bielko sa nahneval, zosmutnel a zutekal do lesa. V lese narazil do medvedíka, ktorý jedol čučoriedky.

Medveďko pozrel na Bielka a obaja sa začali smiať. Obaja boli zafarbení, Bielko zelený a Medveďko fialovými čučoriedkami. Medveďkovi sa Bielko zapáčil, tak ho pozval k sebe na koláč. Ako si tak vykračovali, zrazu počuli z diaľky niekoho kričať Bilekovo meno. Boli to Bielkovi spolužiaci, ktorí sa dohodli, že si všetci zafarbia chrbty a pôjdu hľadať Bielka, aby sa mu prepáčili. Všetci boli veľmi šťastní, keď sa stretli.

Medveďko bol zvedavý, prečo sú všetci takí pofarbení. Pozval ich všetkých na koláč, aby mu všetko porozprávali.

Medový a čučoriedkový koláč bol vynikajúci. Všetci utekali domov, aby porozprávali rodičom o novom Bielkovom kamarátovi.

I. kategória - základné školy

III.CENA

Natalia Mihut (Nadlak, Rumunsko) - 10 rokov

Teoretické lýceum Jozefa Gregora Tajovského

Môj prvý tábor

Ako osem ročná som bola prvýkrát v tábore na Slovensku. Keď som sa dozvedela, že pôjdem do tábora, veľmi som sa tešila.
Cestovali sme autobusom. Cesta bola dlhá, ale ubehla rýchlo, lebo nám spolu bolo veselo.
Do tábora sme došli unavení, neskoro večer.
V nasledujúcich dňoch sme mali rôzne zaujímavé aktivity. Navštívili sme rôzne historické pamiatky. Robili sme pešie túry do hôr. To bola pre mňa najťažšia aktivita, lebo som bola najmladšia z celého tábora.
Večery sme trávili pri spoločnom ohni, opekali sme špekáčiky, spievali sme a hrali rôzne hry.
Domov som sa vrátila unavená, ale mám veľa pekných spomienok z môjho prvého tábora.

III. kategória - dospelí
I. CENA
Jasmina Krnáčová
(Nadlak, Rumunsko)

Píšem ti po desiatich rokoch, apouka

"Nekceu som ťa badurgať, Miňa moja, ale nahali ma nohe. Tu som pri oučiarni spadou a viac som sa nemohou zodvinuť. Nekceu som kríkať za tebou, žeby ma susedouci nepočuli."

To boli tvoje posledné slová. Už desať rokov. Ani teraz sa neviem rozpamätať. Aj teraz cítim strach, že ťa niekedy stratím, predsa už nie si tu, a tak ma zachváti smútok a sa prebudím do reality.
Myslím, že nás každý deň pozeráš, že máš čisté okno, aby si nás dobre videl, a ak nie, ti dám ja pár detailov, čo sa tu deje. Apouka, smutní sme od tvojho odchodu, hľadáme teba v každej starej osobe. Viem, že nás vidíš šťastných, áno sme šťastní, ale to neznamená že nám nechýbe tvoja osoba, ale že naučili sme sa s tvojou neprítomnosťou žiť. A vďaka Bohu, že si nás tak vychoval a pre život pripravil, bez tvojej prípravy by tu bol každý deň ťažký.
Pred desiatimi rokmi, ulica bola celá zelená, kvety všade po záhradky, čerešňa rozkvitnutá, všade voňal život, susedia ste tu boli všetci, teraz už celá ulica ostala ochudobnená, lebo tí čo jej farbu dodávali, opustili svet.
Apuka aj tvoja lavica už stratila farbu, lúšti sa z nej drevo, čo koľko sme ju farbili posledné roky, žiadna farba na nej nezostáva. Orech, čo ti držal tieň v každý letný deň je aj teraz tu, ale nie až taký bohatý, lebo sám zacítil, že nemá sa mu kto tešiť a komu držať tieň, aj on sa cítil opustený, ani orechy už dávno nemal.

Priznávam sa ti, že aj ja som sa cítila opustená, ale časom som viac rozumela a zmierila som sa s tvojou smrťou. Už si bol tak unavený držať všetko ťažko na tých ramenách, vydržal si všetko ako hrdina, aspoň v poslednej chvíli si sa netrápil. Nenechal si nás, aby sme si ťa pamätali bezmocného. Ostal nám v pamäti vytlačený obraz toho najmocnejšieho človeka, ktorý nám bol vzor v živote.

Vždy, keď cítim, že na teba a na tvoju prítomnosť zabúdam, spomínam si, ako sa tvoja košeľa cítila, spomínam si, ako sme spolu trávili letné dni, ako sa každý deň cítil nekonečný. Pamätáš, ako horný diel košele ma vždy upokojoval a uspával? "No Miňa, už ma nahaj, už si ľahni spať, dosť bolo."

To boli tvoje každovečerné slová. Do pätnástky som spolu s tebou spávala, lebo iba vedľa teba som sa cítila bezpečne. Sama som do toho veku nemohla uspať, a tak som sa pred každým spánkom hrala s tvojou košeľou, pokiaľ som zaspala. Spomínam si na tú vôňu starej košele, čo voňala ako ty, na mocného človeka, čo bol stále usmiaty a sa nevzdal nikdy v živote. Na to mäkké plátno, čo ti nikdy nedráždilo pokožku a si tie košele tak radi obliekal. V celom dome prevládala dobrá nálada.

Po tvojej smrti sa tu všetko zmenilo, už z domu ten život unikol, ani psíky už nemáme, mama ostarieva, vidím jej vrásky, ako jej tvár napádajú každý deň. Otec, aj ten sa už pomaly stráca v starobe, nemôže sa s jeho vekom zmieriť. Paulinka s Tvojím Nanom, vieš, apouka, rastú už toho roku, dajú život ďalším malým verziám samých seba, keby si ich videl, ako vyrástli, ale aj oni na teba myslia a spomínajú si často na výchovu, ktorú si im dal. Susedu Anču som už nevidela takú šťastnú ako keď s tebou pod orechom sedávala, roky aj cez tú krásu prešli. O tvojích kamarátoch ti veľa nebudem vypisovať, veď ste sa tam už dávno stretli.

Neostala by som už iba ja. Ja, tvoja Miňa... Veľa sa zmenilo to malé dievča čo si spoznal pred dvadsiatimi siedmimi rokmi.

Pokožka na tvári sa mi začína napínať, aj keď je pre mňa ťažké si to priznať. Nemôžem sa zmieriť s mojím aktuálnym vekom, ale tak to má byť, Nie? Aj vám bolo ťažko, si myslím, zmieriť sa s dospelosťou.

Dovolila som si pred tromi rokmi žiť tak, ako som vždy snívala, keby si vedel, že sa mi aj matematika lepšie darí, nemohol by si tomu uveriť. Hoci prešlo desať rokov, žiješ v mojej pamäti a v mojom srdci, viac ako v prvom dni, keď sa nám pohľady stretli. Poniekedy aj teraz cítim pocit teplých náručí, čo ma po každodenných školských hodinách na ulici vítali.

"Hotová škola na neska Miňa? Ideme sa naobedovať a potom sa choj učiť, žeby si nerobila ťažko, keď narastieš."

Chcem ti povedať, že mal si pravdu, nepracujem ťažko, netrápim sa prikaždodennej práci, ale všetko to, čo robím, dáva mi dobrú náladu a zmysel každý deň pokračovať a dosiahnuť dokonolasť.

Privítal si ma do kuchyne, kde vôňa pražených vajec bola vsiaknutá do starých stien. Hrubá, suchá nadlacká klobása červenala starý žltý nožík a štipľavú chuť po kuchyni rozhádzala.

Vždy som sa prvá naobedovala, ale prežúvala som jedlo, pokiaľ si sa aj ty nenajedol, aby som ťa pri stole samého nenechala. Pamätáš, ako sme spolu celá rodina večerali? Tie mamoukine pečenie krumple v sedliackej peci. Už to zakapalo, ani neviem, kedy bolo poslednýkrát, keď sme také ako ty jedli, alebo keď sme všetci boli doma...

Veľa ťa zdržiavať už nebudem, ale vieš, po tvojej smrti, sa tvoja spomienka začínala strácať a tak uchýlila som sa k písaniu, kde ťa môžem vidieť, cítiť a pamätať si ťa presne takého, aký si bol. Na mojich stranách zostaneš navždy vypísaný, a budem tie spoločné chvíle prežívať zakaždým, keď sa hrot pera dotkne papiera a bude sa po ňom pohybovať. S každou zapísanou spomienkou si pre mňa živší a bližšie , ako kedykoľvek predtým.

Každou napísanou stranou prežívam všetky tie jedinečné chvíle, ktoré nám Boh dal, také krásne, ktoré ma poznačili ako človeka, ako ženu, ktorou som sa dnes stala. Všetko je vďaka tebe, bez teba by som nebola tým, kým som dnes.
Za všetko ti dnes ďakujem a sľubujem, že nebudeš, len jednoduchou spomienkou, ktorá sa časom stratí, ale budeš tou najkrajšou spomienkou, ktorú, sľubujem, že každý bude poznať, ktorá bude žiť aj o sto rokov s rovnakou krásou. Tvoje meno žije aj po smrti.

Pre tú najkrajšiu spomienku, od Mine!

III. kategória - dospelí
II. CENA
Ján Špringeľ (Kovačica, Srbsko)

"Ňaňa" Judita: jeden život!

Judka sa narodila Anne Bartkovej a Jánovi Ferovi uprostred horúcej svetovej vojny. Pekelné teplo panovalo 5. augusta 1943 v dolnozemskej Kovačici. V neoblomnej dedine bol však nedostatok, šírili sa choroby... Matka Anna si privinula svoju jedinú dcéru a zamyslene nahlas prehovorila k manželovi: "Jano môj, čo len bude s nami?"
Malá Juditka nemohla vedieť, že sa narodila v dôležitom mesiaci ešte významnejšieho roku. Nemecko začalo prehrávať vojnu. Taliansko sa rozpadalo. Sovieti preberali iniciatívu.
Juhoslovanskí partizáni, ktorých dokopy bolo približne osemsto tisíc, boli jediným odbojovým hnutím v Európe, ktoré samo oslobodilo väčšinu krajiny západne od riek Drina a Bosut. V októbri v roku 1944 Červená armáda postupovala na viacerých frontoch. Sovieti sa presúvali smerom na severozápad do Maďarska.
Jano Fero, potomok Slovákov, ktorého predkovia sa počas sťahovania z Hontu zastavili v Sarvaši a podieľali sa na osídľovaní Kovačice v prvých rokoch 19. storočia. Začiatkom 20. storočia jeho potomok už bol súčasťou povestného Kovačického procesu. V roku 1944 sa nasledovník Ferovcov prihlásil do 7. vojvodinskej brigády. Zaťatému mužovi nechcela a nesmela životná partnerka protirečiť, preto si pritúlila svoju jedinú dcéru a zamyslene pošepky jej navravela: "Juditka moja, čo len bude s nami?"
Jano Fero sa v 7. vojvodinskej brigáde spolu s ďalšími Kovačičanmi dostal pod komandu veliteľa Milana Ješića Ibru v ťažkých bojoch v závere vojny, v rokoch 1944 a 1945. Bitka pri

Batine bola jednou z dôležitých operácii na konci roku 1944, keď sa Červená armáda spolu s juhoslovanskými partizánmi snažila prekročiť rieku Dunaj a vytlačiť nemecké jednotky z oblasti Baranja. Zrážka bola mimoriadne krvavá, ale predstavovala dôležitý krok k oslobodeniu juhovýchodnej Európy a k postupnému vytlačeniu síl Osi z oblasti.

Návrat z frontu svetovej vojny bol návratom mužov, ktorých tváre niesli stopy bojov, strachu a dlhých mesiacov na bojisku. Medzi nimi bol aj Jano Fero. Myslel si, že vrátenie sa symbolizuje koniec jednej z najťažších kapitol jeho života. Po skončení vojny ale zavládla na vojvodinských dedinách tichá bieda. Polia zostali prázdne, statok bol spustošený a ľudia sa vracali k životu poznačenému hladom a nedostatkom. Veľa rodín stratilo živiteľov.

V dome Ferovcov zavládlo napätie. "Bohatší" Janovi rodičia nevedeli prijať, že ich syn Jano si vzal za manželku dievča z "chudobnejšej" Bartkovej rodiny, čím narušil ich predstavy o spoločenskom postavení. Či chceli či nie, Ferovci si po druhej svetovej vojne museli hľadať lacný dom, ktorý však nemal takmer ani základné podmienky na bývanie.

Juditkina matka Anna vložila všetok svoj zárobok z rokov predvojnovej práce v Belehrade do domu a napokon, po kúpe strechy nad hlavou zostala s prázdnymi rukami. V časoch chudoby sa nejedlo v novom Ferovom dome pri stole, ako ho poznáme dnes. Namiesto neho slúžil obrátený pletený kôš na kukuricu a namiesto stoličiek bezcenné drevené debničky. To bol ich skromný, no v úvodzovkách "sviatočný stôl". Pre kukuričnú kašu a "krumple". Anna pritúlila svoju jedinú dcéru a zamyslene za stolom povedala: "Juditka moja, čo len bude s nami?"

Partizánske víťazstvo bolo veľkolepé. Malá Juditka netušila, že hoci žila v chudobe, mohla byť právom pyšná na hrdinské skutky aj svojho otca Jána. Bojovníci odboja vyhostili z vlasti mnohonásobne silnejšieho nepriateľa.

Nová moc celé desaťročie za svojho prvoradého nepriateľa označovala vlastný národ. Hlavnými predstaviteľmi takejto "politiky" boli tajné policajné služby komunistickej Juhoslávie, najprv OZNA, potom UDBA. Významne upevňovali režim, pôsobili veľmi tvrdo. Ničil sa triedny nepriateľ, najčastejšie mimo bežných právnych postupov. V teréne sa orgány tajnej polície často stavali nad miestne civilné orgány, vnímali sa ako najdôležitejšia inštitúcia štátu. Prichádzalo k strašným terorom. Desiatka tisíc ľudí sa zabíjala bez riadnych súdov. Popravení boli funkcionári miestnej správy, úradníci, obchodníci, mnohí majetnejší roľníci.

Ani nie dvadsaťročný Juditin ďalší rodák Ondro Folťan na roli pracoval od svitu do mrku. Živil už vlastnú rodinu s dvoma detvákmi. Ženatému poľnohospodárovi nebolo ťažko odísť kočom 1. mája roku 1948 na prvomájovú "parádu" v Pančeve a byť tam v čele pochodov "úspechov budovania krajiny". V rukách držal transparent "Živeo Prvi maj, Dan radnika i seljaka. Živeo veliki Staljin!".

O mesiac nato bola vyhlásená rezolúcia Informbira. Práca nečakala, farmári pokračovali v prácach. Pre väčšinu iných ľudí, ktorí sa o tom dôkladnejšie dozvedeli z rozhlasu a tlače, to bol šok. Postupne sa zo stúpencov stalinizmu cez noc stávali titoisti.

Desiateho júna 1948 otec a bratia Ondreja Folťana a Adamova manželka odišli okopávať a pleť plodiny na roľu. Najmladšia hlava rodiny zostala v dome s ratolesťami a pracovať na údržbe maštali a hospodárskych zariadení vo dvore. Traja holobradí príslušníci bezpečnostných zložiek UDBA vtrhli do domu na Prvej ulici. Prvý mal uniformu, ďalší dvaja Folťanových spoluobčanov boli v civile. Ozbrojení pištoľami, prišli zatknúť stalinistu, "nepriateľa ľudu". Odzneli krátke príkazy a zastrašujúca príkazová priamosť:

"Otvoriť!" "Bez pohybu."

"UDBA!" "Ruky hore."

"Nenasledovať odpor."

Adam Folťan v stajni kydal hnoj, keď do dvora na západnej časti dediny vpadli takmer jeho rovesníci. Počul detské nariekanie v predsieni a rev zbesnených vrstovníkov ku sťaby odporcovi režimu. Z maštale vyšiel Adam s vidlami v rukách. Práve v nich niesol bežnú hospodársku pomôcku, akú používal pri práci so senom a dobytkom. V tej chvíli sa však situácia nečakane vyhrotila. Trojica príslušníkov štátnej bezpečnosti ho zbadala a v napätí si jeho pohyb nesprávne vyložili. V domnienke, že ide o útok, najmenej skúsený z nich prudko vytiahol pištoľ. Nasledovali výstrely. Adam sa zrútil na zem ešte skôr, než sa stihol pokúsiť, čokoľvek vysvetliť. Ticho dvora sa v okamihu zmenilo na ťažkú, nezvratnú chvíľu, ktorá rozhodla o jeho osude. Z prvej ulice prenikal do ticha len prerušovaný detský plač.

Dedinou sa správa rozšírila ako blesk. U susedovcov a rodákov Ferovcov, matka Anna na pletenom koši pritúlila svoju jedinú ani päťročnú dcéru a vravela jej:

"Juditka moja, čo len bude s nami?"

Od polovice päťdesiatych rokov sa v Juhoslávii, aj medzi tamojšími Slovákmi, prehlboval pocit spokojnosti. Rovnováha medzi prácou a súkromným životom sa približovala ideálu a Slováci sa prirodzene začlenili do nových spoločenských pomerov. Anna a Judita bezmála denne, striedajúc sa, odchádzali za prácou do Belehradu.

A Juditka verne niekoľko rokov čakala frajera Adama, kým sa vráti z armády a z mierovej misie OSN v Egypte. Z lásky sa im narodil syn Ján. Mladá Juditka nabrala odvahy a počas voľných "bedinárskych" dní stali sa spolu s matkou Annou chýrečné výrobkyne tort a Juditka aj trpezlivou výšivkárkou.

Manželia Judita a Adam budovali prednú časť domu na Druhej ulici. Ich syn Ján si tak s radosťou užíval pobyt u milovaných starých rodičov Anny a Jana, okrem iného i počúvajúc slovenskú ľudovú hudbu z novosadského rozhlasu

na veľkom rádiovom aparáte.
Rádio Nový Sad v ranných hodinách 21. augusta 1968 informoval, že "v noci vojská Varšavského paktu obsadili Československo a násilne ukončili proces známy ako Pražská jar."
Stará matka počúvala zvesti, vnuk bol v jej blízkosti. Keď sa zakončili mimoriadne správy, pritúlila si ani štvorročného Janka do náručia a povedala mu: "Vnúčik môj, čo len bude s nami?"
Veriaci všetci štyria chlapcovi starí rodičia, rodičia matky Judity aj horliví návštevníci evanjelického kostola. Jej otec Jano bol členom cirkevného vedenia. Jej matka Anna aj upratovala na fare u Janišovcov. Po návrate z "modrých prílb" na Sinaji, manžel Adam pracoval viacej rokov v okresnej kancelárii Socialistického zväzu pracujúceho ľudu Juhoslávie, ktorá združovala občanov a sprostredkovala vzťah medzi štátom a spoločnosťou, nebola politickou stranou, ale podporovala socialistický systém.
Judita si nedeľné rána nevedela predstaviť bez odchodu do cirkvi. V jedno nedeľné predpoludnie ju zastavil Kovačičan, vtedajší funkcionár vo vláde Vojvodiny a povedal jej:
"Nechcem Ťa viacej vidieť, že v nedeľu navštevuješ kostol. Ak chceš, aby Tvoj manžel aj ďalej pracoval, kde pracuje."
Judita v ten deň bola v chráme a po vypočutí Božieho slova povedala milovanému manželovi:
"Čo len bude s našou rodinou po tomto mojom stretnutí?"
Oznámila manželovi i že zostáva pri rodine a nebude mu brániť, ani navštevovať kostol. Len po uvoľnení pomerov v štáte sa vrátila k návštevám kostola a počúvaniu kázní.
Pokračovala v ceste za zárobkom s "bedinovaním" v Belehrade. Každý pondelok bola u milej rodiny Nikolišovej, dvere jej otvárali Margo a Gojko, armádny generál a juhoslovanský diplomat. Bolo to ráno po nedeľnom sviatku, keď sa ešte v ovzduší držal chlad januára a mestské ulice pôsobili akosi

stíšenejšie než zvyčajne. Denník Politika ležal na stole otvorený na trinástej strane ako nemý svedok nepokoja, ktorý sa už nedal vziať späť. Dátum, 18. január 1987, akoby sa vpálil do papiera spolu s riadkami, ktoré neboli iba textom, ale aj výstrahou.

Keď Judita v pondelok 19. januára vstúpila do bytu rodiny Gojka Nikoliša, cítila, že niečo nie je v poriadku. Jej pohľad padol na noviny. Nadpis Vojko i Savle ju pichol do očí ako ostré svetlo v tmavej miestnosti. Inštinktívne prišla bližšie. Ruka sa jej natiahla, aby noviny zavrela, aby ten obraz zmizol, aby sa aspoň na chvíľu vrátil poriadok, ktorý poznala z predchádzajúcich pondelkov. V tom zaznel hlas Gojka Nikoliša - tichý, ale pevný, akoby už prešiel cez rozhodnutie, z ktorého niet návratu.

"Judita naša," povedal pomaly, "nechaj to tak."

Zastala. Jej ruka zostala visieť vo vzduchu medzi povinnosťou a obavou. Otočila sa k nemu a v jeho tvári uvidela nie strach, ale niečo ťažie - poznanie. V miestnosti sa zrazu zdalo menej svetla.

"Judita, viem čo nás čaká," pokračoval zmiernene. "Nepíše sa nám dobre v štáte v nasledujúcich rokoch."

Slová padli do ticha ako kameň do hlbokej vody. Judita ich nedokázala uchopiť celé, no cítila ich váhu. Noviny, ktoré chcela ako vždy upratať, zostali otvorené, presne tak, ako boli, ako rana, ktorú nik nezakryl. A ten pondelok sa zmenil na deň ktorý už nepatril bežnému času, ale pamäti.

Na stranách mienkotvornej Politiky sa meno Gojko Nikoliš zmenilo z titulu úcty na terč. Hlasy sa menili na ozveny hnevu. Slová prestávali byť mostmi a stávali sa zbraňami. Konflikt dvoch inak zmýšľajúcich strán sa prelial. Do ulíc, do myslí, do rodín. Najprv ako hrozba, potom ako skutočnosť prišla občianska vojna. S ňou prázdne obchody, bezcenné peniaze, čísla, ktoré rástli rýchlejšie ako nádej - hyperinflácia, ktorá rozožierala každodenný život tak isto neúprosne ako konflikt

rozožieral krajinu. Juditin a Adamov syn, ako aj desiatka, stovka, tisícka a tisícky ďalších odchádzal na front...
A všetko to, čo sa začalo ako slová na papieri, sa napokon vpísalo do života - hlbšie než atrament, hlbšie než pamäť. Fiat iusticia, pereat mundus. Stala sa spravodlivosť? Možno áno, ale nie za každých okolností. Aj s ohľadom na následky.
Juditin syn sa vrátil z frontu, ale na vážnu chorobu ochorel manžel Adam. Po jeho smrti Judita necestovala do Belehradu za upratovaním bytov. Venovala sa poľnohospodárstvu, starostlivosti o domácnosti. Oporou jej boli syn Ján, rodina a veľa kamarátok. Piateho augusta 2013 sa ráno zobudilo sľubne - akoby aj tropické počasie vedelo, že Judita má okrúhle narodeniny. Sedemdesiatka, to nie je len číslo, to je malý sviatok života. V hlave mala všetko presne zoradené: stoly, poháre, červené a biele víno, alko a nealko pivá, kamarátky, rodinu - a najmä istotu, že v kovačickej reštaurácii bude všetko pripravené tak, ako sa patrí. Veď termín bol dohodnutý a zapísaný mesiac a pol dopredu. Čo by sa mohlo pokaziť?
Keď však prišla so synom k dverám reštaurácie, privítalo ich ticho. Podozrivo prázdne. Judita sa rozhliadla, akoby čakala, že spoza dverí vyskočí čašník s výkrikom "prekvapenie!", no jediné, čo sa ozývalo, bol ozvenou vlastný krok. A potom sa pravda začala skladať ako puzzle, ktorému chýba pár dielikov. Majiteľa kaviarne - toho istého, ktorý si termín zapísal a potvrdil - opíjali "kamaráti" do bezvedomia. Pri rieke Tamiš, pri dedine Uzdin, na rybačke, kde ulovil možno kapra, možno sumca, no určite poriadnu dávku zabudnutia.
Syn sa chytil za hlavu, Judita za kabelku, a obaja za nervy. "Janko môj, čo len teraz bude s nami?," nahlas si pomyslela na neplánovanú hanbu pred hosťami.
Na scénu stúpilo mäsiarstvo - hrdina dňa, ktoré neplánovalo zachraňovať jubileá, ale predsa to zvládlo. O chvíľu už na stoloch pristávali tácky plné nakrájanej klobásy, salámy a

všetkého, čo dokáže rozveseliť žalúdok a náladu. A tak sa z plánovanej veľkolepej slávnosti stala oslava, na ktorú sa nezabúda práve preto, že nevyšla podľa plánu.

Desiateho decembra mala Judita svoje meniny podľa evanjelického vojvodinského kalendára. V minulosti sa v jej dome v ten čas ozýval smiech zvonenie pohárov a dvere sa takmer nezatvárali, lebo hostia prichádzali jeden za druhým.

Ten istý deň v roku 2023 sa však premení na hranicu medzi tým, čo bolo, a tým, čo už nebude. Dom smútku bol na jej pohrebe plný práve v deň, keď ju kedysi život oslovoval menom. Spoluobčania, rodina, susedia a kamarátky, čo kedysi prichádzali do jej domu s úsmevom a darom, teraz prišli do Domu smútku s úctou a spomienkou.

A tak sa kruh uzavrel. Deň, ktorý patril menu, sa stal dňom odchodu. A deň, ktorý býval plný života, sa naplnil spomienkami. No v oboch prípadoch zostala Judita obklopená ľuďmi - tak, ako to bolo vždy.

Slovník nárečových a menej známych slov:

ňaňa - láskavé pomenovanie staršej ženy v Kovačici, v posledných rokoch ju nahrádza slovo teta

krumple - zemiaky

"Živeo Prvi maj, Dan radnika i seljaka. Živeo veliki Staljin!" (srb.) - "Nech žije Prvý máj. Deň robotníkov a roľníkov. Nech žije veľký Stalin!"

bedinérka - upratovačka bytov a domov v Belehrade

kydať - odhŕňať, vyhadzovať, čistiť (maštaľ) od hnoja

Vojko a Savle - politicky pamflet v belehradskom denníku Politika z roku 1987 na hanobenie vplyvných juhoslovanských osobností

III. kategória - dospelí
III. CENA
Alžbeta Strapáková (Spolok Slovákov z Maďarska)

Elba

Po synovej svadbe som pozvala moje tri dobré priateľky a kolegyne Zuzku, Majku a Terku na oldomáš. Prišli veselé, zvedavé ale aj ustarostené, či svadba dobre dopadla. Často ma morálne aj finančne podporovali. Nebolo to inak ani teraz na svadbe. Mala som ťažké obdobie. V krátkom čase po sebe zomreli rodičia, manžel aj brat. Ovdovela som ako 39 ročná a keďže pohreby ma dosť finančne vyčerpali a vybavenie vdovského dôchodku trvalo viac mesiacov, dievčatá mi vždy pomohli.
Tento príbeh sa udial takmer pred 30 rokmi.
Zuzka, moja bývalá šéfka, hneď, ako prišli, spustila:
„Bože, načo si takú veľkú svadbu robila. Ty, pravda, všetko ve velkém, šak by aj mužova rodzina pochopila, že si sama. A tých je jak hadov, hádam aj šeci prišli?“
Muž bol z 12 detí.
"Ále čoby šeci, len 40 kusov z mužovej strany, celkom aj s muzikantami nás bolo 100. Vieš, Zuzka, chcela som, aby sa rodina zišla. U nás je taký zvyk, alebo na pohreboch, alebo na svadbách sa rodina stretne. Vidíš, zvládla som štyri pohreby. Tak som si rozmyslela, že spravím väčšiu svadbu, lebo ktovie, či sa ešte ďalších rokov dožijem."
Desať rokov opatrovania zanechalo stopy aj na mojom zdraví.
Svadba bola veselá, hostia sa bavili až do nedele obeda. Už nelamentujte toľko, jedzte, pite, veď je všetkého dosť. Majka začudovaná obzerala zákusky.
"Toto je aký koláč, taký som nejedla."
Vysvetľujem: "To je naše studenvo cesto."

Terka s obdivom obzerala cukrové torty z páleného cukru. Híkajúc, že aké sú úžasné, najmä ten vysoký kôš, to kto ešte robí a kde? Čudovali sa, obzerali. Vychvaľovania nemalo konca kraja. Tak som ich zobrala do pivnice, kde ešte v niekoľkých radoch boli uložené zákusky, torty a iné sladkosti. Všetky naraz zhíkli, pre Kristove rany, čo si nedala ľuďom výslužku, a či čo?

"Vidíš Zuzka, u nás sa nepečie, rodina donesie. Pre istotu som aj ja dala napiecť, aby bolo dosť."

Bolo. Keď všetko poobzerali, vynačudovali sa na cukrárenských výtvoroch, sadli sme si konečne k jedlu. Pri káve sa začali potmehúdsky usmievať a hovoriť o dovolenke. Neskôr som všetko napratala do päťsto litrového mrazáka. Pol roka, každú nedeľu, sme sa tri rodiny kŕmili sladkosťami a samozrejme som nosila aj do roboty, kde sa to nezaobišlo bez ďalších komentárov.

"Betty našli sme super lacnú dovolenku k moru, rozhodli sme sa, že ideme."

Terka bola priama osoba, nemala rada, keď sa hovorilo v záhadách, hneď napomínala Zuzku:

"Veď ju nenaťahuj a povedz jej už konečne, o čo ide."

"Betty, úprimne Ti hovoríme, že ideme na Elbu, naozaj, nešálime, naozajstnú, nie do vinohradu, ani malta to nie je. Rozumej tomu tak, že ideme všetky!"

Potešená touto novinou hovorím:

"Zo srdca vám to prajem, užijete si, oddýchnete a konečne sa budete močiť v mori."

Majka ma hneď zarazila vetou: "Aj my sa tešíme, že pôjdeš s nami."

"Čo ste strelené, som bez koruny! Veď vám dlhujem a ja snáď pôjdem na dovolenku?"

Všetky začali do mňa hustiť: "Neboj sa nič. Betty, vieme, že si dračica do roboty, korunu zarobíš a vrátiš, keď budeš mať." Znelo to pekne a lákavo, ale obava tu bola.

Pre informáciu: popri svojej práci som si často privyrábala ako upratovačka, niekedy aj dve roboty, takže dovolenku, ale aj iné som im za krátky čas splatila.

Dovolenka sa blížila. Ja som sa v duchu videla, ako oddychujem na pláži, užívam si v hoteli. No mala som aj starosti. Čo všetko ma čaká a čo dovtedy musím stihnúť. Najprv ma čakalo obrusovanie zubov. Nevedno, prečo sa mi jeden po druhom kazili. Stretnutie spolužiakov po 25 rokoch, ktoré sa malo konať zrovna v tú sobotu pred odchodom zájazdu. Najhlavnejšie bolo dať do poriadku záhradu, vyplieť a pozastrkovať vinohrad, bol strašne rozplieskaný.

Potvory jedny, nepovedali mi, že ideme do stanu. V tom čase to bol trend chodiť do kempu a stanov. Ani moja dcéra, ktorá sa ma začudovane vypytovala, že či naozaj idem.

"Mami a ty ideš? Naozaj s nimi ideš?"

Ona nevedela, že ja neviem, o tom, že ideme do stanového kempu a nie do hotela. Nebola som a nie som fajnová. Stará mať nás vždy poúčala, že najhoršia bolesť je, keď „ľadvia„ prechladnú a po pezinsky ladveničky.

Nesadať si a líhať na zem.

Nebudete mi veriť, ale všetko sa dá stihnúť, keď človek chce. Naozaj s vyplazeným jazykom som klesla zubárke do kresla, ktorá o narazení novej protézy nechcela ani počuť. Vraj nechajme to, až sa vrátite, čo ak vám nebude dobre sedieť, budete mať bolesti čo urobíte?

"Pani doktorka, narazte tie zuby, trvala som na svojom. Ja zajtra odchádzam na Elbu, už na stretnutí spolužiakov som mala provizórne a vydržala som. Aj ked tých desať dní budem o vode, bude dobre."

V zamestnaní sa to roznieslo ako blesk, že ja idem na dovolenku. Aj to, že už som po tak dlhej dobe odložila smútok, poznali ma len ako pani v čiernom. Baby ma naťahovali, veď si mladá vdova, najdi si tam nejakého Taliana. Načo by mi bol Talian, nehľadám si chlapa. Ak má byť, bude a riadny, čo vie

robiť. Nasmiali sme sa pri týchto rôznych slovných naťahovačkách. Moje kolegyne sú veľmi dobré, nosili mi rôzne rajcovné oblečenie, plážové šaty, sukne, blúzy. *Moja garderóba bola v tom čase len a len čierna, smútok som nosila takmer desať rokov. Keď som už chcela zmeniť farbu šiat, vždy niekto blízky z rodiny zomrel.*

Šťastlivo som sa zbalila, veci vytriedila, ale aj tak som mala riadnu batožinu. Konečne nadišiel deň „D“, stretli sme sa na stanovišti. Keď ma zbadali s taškami a príručnou batožinou, nezaobišlo sa to bez tradičného Zuzkinho komentára.

"Pre Kristove rany, Betty, ty sa tam sťahuješ? Ty si si vzala celý majetek? Šak sa nezmestíme do autobusu ani na sedadlo. Načo ti je deka a vankúš, je teplo veď tam budeme mať všetko."

Odvrkla som jej, že keby bola chudšia, tak by sme sa zmestili. Kontrovali sme si.

Ale pripadala som si ako pani v jednej rozprávke. Rvala veci do vagóna vlaku, kde sa už nič nezmestilo a veci pretŕčali, keď rozprávač povedal.... ale běda, ješte krabici od klobouku, pejsík s mašlí a bonbóny proti kašli a vtlačili ju do vagóna...

Aj my sme sa napratali.

V autobuse prekáračky neprestávali a gradovali smiechom. Už sme cestovali celé popoludnie a chýlilo sa k 18 hodine, čo je zvyčajný čas večere.

"Betty, je čas navečerať sa, nech máme pokoj. Aby si aj črevo rozmyslelo, čo chce, keď nabudúce zastavíme pri najbližšom odpočívadle."

Nechcelo sa mi odpovedať, boli sme z toho tepla úplne uvarené, ale poslúchla som ju. Kým som ja s chuťou ujedala maslový rožtek vybratý z príručnej tašky, ona stále lovila niečo pod sedadlom, alebo nad sebou z batožiny. Navyše, keď išla jesť, niečo vyberala z úst - zuby. Nebolo mi viac treba, pustila som sa do nej.

"Zuzka moja akú ty máš zvláštnu ceremóniu pred jedením,

há?" a vycerila som na ňu zuby.
Nevyceruj na mna tie tvoje tesáky.
"Vidíš, Betty, ty máš zuby narazené a ja keď chcem jesť, musím si ich vybrať."
Znovu sme vybuchli smiechom. Stále sme sa jedna druhej vysmievali, čo kedy, ktorá vyťahuje a zasúva, veď máme všetky orgány chytené. Ona po celý čas lepila zub o protézu.
Na odpočívadle, kým všetci behali a zháňali neviem čo, ja som na trávu rozprestrela deku, pokrovec, a vyvalila sa na ňu. Až vtedy ocenili, ako dobre, že som deku vzala. Zmestili sme sa všetky štyri, vravím po našom:
"Pokrovec je na to, aby ste si koštiale vystreli."
Nerozumeli. Preložila som do pezinčiny – aby ste si kosti natiahli. Mnohí nám deku závideli, hlavne v noci, keď teplota enormne klesla a my, zakryté, sme spokojne driemali.
Konečne sme dorazili do cieľa, prežili cestu trajektom a zbadali kemp rozťahaný od lesíka až po... Nikdy nezabudnem na ten pohľad. Viete si predstaviť na vyklčovanej planine stanový tábor pod horúcim slnkom? Okolo stanov boli vysadené malé kríky, ktoré mali označiť hranicu.
Baby mi doma túto dovolenku opísali tak nádherne, že pri pohľade na stany a túto „saharu" som utrpela šok. Bolo to na mne vidieť. Cestovanie v noci, únava, prahla som po vode a posteli a hotel nikde..
Vedúceho zájazdu som ani nepočúvala. Vraj, toto je novo založený kemp a máme si vybrať stan a zložiť sa.
Pohľad na mňa bol katastrofálny, baby koktali, že bude dobre. Ja som sa však nadýchla a jedným dychom som na ne vychrlila spŕšku:
„To ste ma sem tisíc kilometrov ťahali, aby som si na páliacom slnku svoju kostru vysušila? To som sem nemusela liezť. Mohla som doma vo vinohrade na ŠARKA-PERKOCH stan rozložiť a bola by som ako v raji, nie ako tu na zažltnutej planine."
Potkla som sa o šnúry na prvom stane. Všetky ma utešovali,,

behali okolo mňa. Ja nevládajúc už držať majetok v hrsti, pleskla som tašky na zem. Beda. Z nich sa vysypal obsah žehlička, kulma, fén. V tom okamihu baby stíchli a ako ináč Zuzka spustila: "Na kieho čerta si sem dosmyčila tieto rárohy. Neviem, kam si ich zastrčíš?"
"Tebe do zadnej časti!" a namosúrená som schmatla vysypaný uterák a išla hľadať toaletu a sprchu. Vedela som, že budú komentovať moju batožinu. Na kerého vreda sem tahala tolko vecí, akoby išla na mesiac, nie na desať dní.
Dodnes sa nepriznali, ako vybavili stan v peknom zalesnenom prostredí. Nad hlavami nám šumeli krásne ihličnaté stromy s pol kilovými šiškami. Našťastie nás pri páde netrafili, aj som si z nich tri doniesla domov. Počasie bolo nádherné, zvykli sme si na stan, stravu a more. Užívali sme si. Nekonečné debaty a komentáre nielen na moju osobu, ale rad radom sme si brali na paškál raz jednu a potom druhú a vybuchovali sme smiechom do neskorej noci.
Majka bola zimomrivá, oblečená v kamašloch, na tej sme sa tiež nasmiali. Moju batožinu som riadne využila. Večer pred spaním, ako by som bola v hoteli. Vyčistiť pleť, natočiť vlasy, Zuzka musela držať zrkadlo.
"Nevrť sa drž! Zle sa natočím, zajtra musím vyzerať, ideme k Napoleónovi."
Samozrejme z frizúry nikdy nebolo nič. Vlhkosť vzduchu urobila svoje. Účes spľasol, ale ja som tieto úkony robila s pravidelnosťou, aby bola sranda.
Ďalšia moja mánia bola všetko fotografovať, vyhrážala som sa im, vždy a všade, že ich odfotím. Naozaj, vznikli pekné a zaujímavé zábery, aj nočné.
Zuzka sa smiala: "Nechajte ju, šak nech fotí, je noc, nič nebude vidieť."
Neuvedomila si, že fotoaparát má blesk. Momentky máme úžasné. Foťáku sa báli ako čert kríža. Keď mi liezli na nervy stačilo povedať, odfotím vás a bol pokoj. Vyhrážala som sa, že

fotky vystavím v mestských nástenkách. Aby ľudia videli, ako mestské paničky trávili dovolenku.
Zo začiatku sme chodili na pieskovú pláž. Mne piesok hrozne prekážal, vytriasala som ho zo seba a zo všetkého možného. Zavelila som: "Budeme chodiť na kamenistú pláž." *Na tú zväčša chodili domorodci.* Bola síce ďalej od kempu, ale prechádzka nám neuškodí. Cesta viedla okolo rozplieskaných vinohradov, čo nemohla Majka ako stará vinohradníčka stroviť. Vidiac, že vo vinohrade nikto nepracuje, veď doma denne vinohrad zastrkujeme, plejeme a tu nikto, hnala nás, aby sme tam vliezli a dali vetvy do poriadku. Zásadne som proti tomu, aby sme lozili po cudzích vinohradoch, nech si robí ten, komu patrí. Ja som sem prišla z iného dôvodu a kráčala som na čele nášho husieho radu na pláž.
Oblečené som mala moje nové plavky s košíkmi, tak o dve čísla väčšími. Plavky sa mi už pri kúpe páčili, aj keď mali košíky o niečo väčšie. Pomysliac si, no a čo, tam ma nikto nepozná! Pekne tvarovali telo a košíky vytvarovali pekné prsia, až tak, že sa mi plážové šaty nedali zapnúť. Na hlave rajcovný klobúk s vlajúcou šatkou, vykračovala som ako pávica. Niesla som sa honosne, ako 5 korún do banky, temperamentní Taliani trúbili, ako oni vedia, na každú sukňu. My sme totiž kráčali ako husi popri hlavnej ceste. Tie tri za mnou ma napomínali:
"Nekrúť tým zadkom, dávaj pozor!"
Zuzka do mňa zo zadu drcala a priam syčala:
"Zalez už niekam. Počúvaj, ty tu spôsobíš dopravnú nehodu, nevytŕčaj to fingované poprsie."
Ja na to s veľkým úsmevom:
„Neboj Zuzi, vieš si predstaviť, že by ma taký Talian naložil do toho svojho cadilacu v presvedčení, že ulovil kosť. Čiahol by a tam - arašid v obale. Pekne by ma vyšmaril."
Smiechu nebolo konca kraja. Vrchol bol, keď sme dorazili k vode a ja som po chvíli slnenia stiahla košíky na kolená, ako

nárazníky. Nech sa opálim celá. Keď to zbadali tieto ženské, v strachu sa obzerali, či ma niekto nevidí. Nebol tam nikto, domáci chodili na pláž až k večeru. Ja som splývala s prostredim. Zuzka na mňa pozrela. Máš pravdu a chcela zvliecť plavky nižšie. To som zas ja nevydržala a pustila som sa do nej:
"Neopováž sa vyzliecť, lebo sa vyleješ!"
Skoro ma zabila.
Už sa nám nikdy v tejto zostave ísť na dovolenku nepodarilo. Taliana som neulovila, nebolo kedy a v závese s tými tromi by sa aj tak nedalo. Hnevala som ich, keď som zavše vliezla do zakázanej zóny a odfotila sa s kapitánom lode, aby som sa v robote mohla chvastať a mala dôkaz, že snaha bola.
Dodnes na túto dovolenku s úsmevom spomíname.

III. kategória - dospelí
Špeciálna cena
Mária Feješová (Spolok Slovákov z Maďarska)

Tichý hrdina s veľkým srdcom...

„...stretnutia sú kvety, ktoré si trháme po cestách naším životom...“

Do kruhu tých pekných, patrí i moje stretnutie – s človekom, pri ktorom som si uvedomila, že „ ...nežijeme len preto, aby sme sami šťastní boli – ale žijeme aj preto, aby i iní šťastní boli...“
Pocta výnimočnému človeku, podobnému Svätoplukovi, ktorý zveľaďoval svoju ríšu, bol vedený náklonnosťou a hlasom srdca, a ktorý odovzdával svoje „JA“ do služieb ľudskosti, pre svornosť a spokojnosť iných ľudí, patrí práve Ing. Michalovi Hroncovi.
Pokúsim sa najprv opísať pohľad tohto vzácneho človeka, s ktorým som sa prvýkrát stretla pracovne v Spolku Slovákov z Maďarska (SSM). Jeho oči boli ozajstným zrkadlom jeho duše. A „duša“ – ako vravieval kardinál Korec je „krajinou rovnako neprebádanou, ako vesmír“. V hľadaní cesty k nej je krása, bolesť i radosť, ba možno i slzy, ktoré sa snúbia s jeho prácou.
Do kolobehu môjho života zasiahlo priateľstvo s týmto vzácnym človekom ako cenný dar, ktorý ma inšpiruje, povzbudzuje, pomáha i poúča.
V čase jeho detstva dávali rodičia deťom len skromný dar, ale o to cennejší – pracovité ruky a lásku v srdci. Tento dar umožnil aj jemu, ako „mladému výhonku“, vlastnou usilovnosťou, prácou a láskou k ľuďom, nájsť si uplatnenie v živote. Byť užitočným nielen svojim najbližším, ale aj generáciám svojich kolegov, či členov i priateľov SSM. Túžili

sme získať objektívny obraz, aby sme vnímali a chápali život a konanie našich predkov komplexne, v najširších spoločenských súvislostiach. Bol to aj impulz a návod konštruktívneho argumentovania pri obhajobe slávnej histórie našich predkov, ich nespochybniteľného podielu na tvorbe slovenskej, ale i európskej kultúry.

Človek, ako Ing. Michal Hronec si nájde istotu v takej životnej náplni, vie si neraz ľahšie poradiť s ťažkosťami, ktoré nikoho v živote neobídu. Jeho životný osud predstavuje jedinečný príbeh človeka, formovaný kľúčovými udalosťami a rozhodnutiami. I osobné svedectvá prinášajú hlboký pohľad na ľudskú odolnosť, prekonávanie extrémnych ťažkostí a hľadanie nádeje. Vysoká odbornosť, spojená s pevnými morálnymi zásadami, so vzorom charakteru a profesionality je to, čo nás ostatných na ňom inšpiruje. Vedený hlasom svojho srdca pracuje a zanecháva tú najkrajšiu ozvenu zo živého a krásneho, čo ho obklopuje.

Miško, ako ho familiárne voláme, je bohatý skúsenosťami. Nežije s nimi, skôr sa o ne delí s tými, čo ich chcú počúvať a zužitkovať. Je pre nás, potomkov dolnozemských Slovákov, darom. Darom, ktorý je synonymom umu, tvorivosti a ľudskosti. Cítime v ňom tak povediac „staršieho brata“. Nie je to degradácia dôstojnosti, či autority, ale jeden z najrýdzejších prejavov veľkosti i osobitosti mravného rozmeru. Jeho láska k Dolnej zemi, zvlášť k rodnému Komlóšu, sa pre neho stala vnútorným svetom, nezameniteľnou hodnotou jeho života.

Ing. Michal Hronec, rodený Komlóšan, žije od roku 1947 na Slovensku. Venuje sa celý život výskumu histórie nielen Slovákov v Slovenskom Komlóši, či v Maďarsku, ale aj vcelku na dolnej zemi. Podľa neho: „Dolná zem a jej slovenská história si zasluhujú našu pozornosť aj z hľadiska širších súvislostí. Dolnozemskí Slováci boli vo svojom prostredí priekopníkmi civilizácie a pokroku.“ Často sa mi s jeho menom

spája pozoruhodná skúsenosť: „K tomu, aby sme dobre pracovali, netreba byť géniom, mať mimoriadny talent, ale skutočnú vôľu túžiť, chcieť. A nezabudnúť na jedno... deň, v ktorom sme sa spoločne srdečne nezasmiali, je naozaj stratený.“

Svojou vlastnou tvorivou, duševnou činnosťou vytvoril množstvo publikácií, v ktorých sa venuje nielen histórii a minulosti dolnozemských Slovákov, ich osudom pred rokom 1947, ale aj osudom tých, ktorí sa vysídlili nielen na Slovensko, ale aj do iných kútov sveta, napr. do Kanady a pod.

Aj v súčasnosti nám odovzdáva nielen obrovské duchovné hodnoty, ale ako vyštudovaný stavebný inžinier, stál pri zrode mnohých, stavebných skvostov. Jeho nespochybniteľná zásluha patrí významným architektonickým projektom v Bratislave, ale aj po celom Slovensku. Spomeniem aspoň niektoré: Výstavba petržalského sídliska, areál Stavebnej fakulty Vysokej školy technickej, Hotel Kyjev v Bratislave, Dom odborov...

Viem, že Miško je vo svojich povinnostiach neústupný, pretože „odkrýva“ vo svojich čitateľoch a poslucháčoch poklady. Má v sebe čaro a skromnosť, ktorého dobro mu vyžaruje z očí. Ako človeka ho možno metaforicky prirovnať tiež„ k veľkému pamätníku“.

Nesie v sebe históriu, spomienky, skúsenosti a kultúrne dedičstvo predchádzajúcich generácií.

Je nositeľom príbehov a pamätí, ktorý v sebe uchováva osobné spomienky, rodinnú históriu, ale aj kolektívnu pamäť národa či ľudstva. Je "živým pamätníkom" aj preto, že dejiny Slovákov z dolnej zeme dokáže nielen interpretovať, ale aj prežívať a odovzdávať ďalej.

V širšom zmysle je teda „živým pamätníkom“, ktorý spája včerajšok s dneškom a zajtrajškom.

Nedá sa mi na papier napísať všetko, čím mi Miško pripomína konanie kráľa Svätopluka. Tak ako „Svätoplukovo kráľovstvo

nielen ožíva, ale žije“, tak ožíva, vďaka jeho činorodej práci a odvahy, aj „veľká rodina potomkov dolnozemských Slovákov“.

Z jeho bohatej publikačnej činnosti spomeniem:
Za väčšou skyvou (básnická zbierka venovaná 260. výročiu založenia osady Slovenský Komlóš)
Nenapísané pamäti - Sen môjho otca (próza, ktorá zaznamenáva život na Dolnej zemi- historicky a etnograficky nesmierne cenný dokument vtedajšieho života Slovákov na Dolnej zemi od r. 1873 do r. 1947. Kniha vyšla v dvoch vydaniach, 2007 a 2009)
Nehynúca viera (básnická zbierka),
Čriepky zo života dolnozemského farára ECAV Michala Franciscihо
Matrika Slovenského Komlóša (spoluautor)
Odrobinky (básnická zbierka)
Časť histórie Slovenského Komlóša o ktorej historici málo písali
Z korešpondencie národných buditeľov (štúdia)
Denník a kniha účtov komlóšskeho gazdu Pavla Hovorku 1790-1954
Veľký Bánhedeš 1842-1947 jeho matrika, ľudia, cirkev, dejiny (spoluautor)
Od kamennej tabuľky po počítač (monografia)

Okrem toho detailne a odborne spracoval množstvo informácií, získaných z dlhoročnej práce na digitalizácii matrík z Dolnej zeme. Popisuje odborne nadobudnutý materiál, ktorý doteraz nebol spracovaný a publikovaný.
Od roku 2016 pracuje na digitalizácii dolnozemských matrík a preklade matrík z latinčiny a maďarčiny do slovenčiny, prepis originálneho zápisu a jeho prekladu do genealogického programu. Digitalizoval matriky Slovenského Komlóša, Pitvaroša, Čanádalbertu, Bánhedeša, Békešskej Čaby,

Sarvaša, Nadlaku (RO), Kysáča (SRB) a v tejto práci pokračuje.

Aktívne, od roku 2007, vedie mesačne cykly „Prednáškové podvečery“ v Mestskej knižnici v Bratislave, ktorých cieľom je udržanie si svojej identity, pripomínanie histórie, osobností, kultúry, divadelníctva, ľudového umenia, jedinečného dedičstva potomkov dolnozemských Slovákov.
Od roku 2007 do súčasnosti spracoval sám viac ako 60 odborných tém z prostredia Maďarska, Rumunska, Bulharska a bývalej Juhoslávie. Dnes, vo veku 91 rokov, stále aktívne prednáša, organizuje a zabezpečuje konanie „Prednáškových podvečerov“. Ani vysoký vek preňho neznamená obmedzenia. Udržiava si vitalitu a je neustále aktívnym vzorom pre všetkých.
Okrem vyššie uvedeného, Ing. Michal Hronec neúnavne, takmer 30 rokov, prispieva do rôznych publikácií odbornými článkami, ale aj poéziou pri rôznych príležitostiach a na množstve kultúrnych, ale aj odborných podujatí.
Napriek všetkým problémom, ktoré naši predkovia zažili po dlhej ceste za hľadaním domova, sme MY, ich deti, „BOHATÉ.“ Bohaté preto, lebo nám Miško rozdáva veľa múdrosti, ľudskosti, silnej vôle a presvedčenia, že jeho práca má nadčasový význam.

Čestnosť si odnášal ako vzácny dar do života a rozdáva ju svojmu okoliu dodnes.
Istota jeho presvedčenia ho postavila pred náročné povolanie stavbyvedúceho, aby rozdával vedomosti tým, ktorí denne hľadeli, o aké hodnoty ich obohacuje a aké nové cesty im ukazuje. Robil to aj vtedy, keď ozvena v podobe spravodlivého ocenenia zablúdila v diaľke.
Ľudskosť presadzuje aj dnes, aby zdravý strom potešil korunu voňavého okvetia a keď vo vetre odpadnú lupene kvetov, aby jeho plody boli ozdobou bohatého stola.

Prácou rozsvecuje zelenú v križovatkách ľudskej duše.
Jeho životný priestor, ohraničený týmito mantinelmi, si otváral skromnými dverami rodičovského domu, z ktorých ho vypravádzala svedomitosť, ktorá si sadala k prestretému stolu, kde nebolo času na výsmech, na podceňovanie ktorejkoľvek práce.

Očariť a nadchnúť iných je veľkým umením, opäť vlastným len jemu.
Kto toto umenie ovláda, urobí si z ľudí, ktorí ho poznajú, priateľov. Človek, ktorý nájde istotu v takej životnej náplni ako náš Miško, zanecháva tú najkrajšiu ozvenu pre zachovanie odkazu našich predkov, pre rýdze vlastenectvo. Scenár jeho života akoby bol vystrihnutý z Lenkovej básne, v ktorej sa vraví:„ Čo v sebe krásne máš, to rozmnožuj, pýr vytrhaj a kypri pôdu klasom.“

Namiesto záveru...
Milý náš Miško, pre všetkých nás si :

- vodným mlynom
- žriedlom inšpirácií
- citlivým barometrom
- prosto...pomocníkom vo všetkom

Cítila som potrebu zachytiť jeho život a myšlienky, aby nezostali len v spomienkach tých, ktorí ho poznajú, ale aby sa stali svedectvom aj pre ďalšie generácie. Pretože príbehy takýchto ľudí nám pripomínajú, kto sme a odkiaľ prichádzame.“

Vďaka Ti Miško náš za všetko, veď s múdrosťou, čo pozná slzy, so skromnosťou, ktorá nemá hraníc a s veľkosťou, ktorá sa skloní pred každým, máš veľa spoločného...“

Dolnozemské zlaté pero